

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ “ENGELLİ” KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Fatma Özge ÜNSAL⁽¹⁾, Büşra ŞAHAN⁽²⁾

Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği ABD

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, 5 yaş çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşlerinin alınmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında M.Ü. A.E.F. Prof. Dr. Ayla Oktay Okul Öncesi Uygulama Birimi'ne devam eden 5 yaş grubu 9'u kız, 9'u erkek; 18 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan birebir görüşmelerle elde edilmiştir. Görüşmeler sırasında çocuklardan “engelli” kavramı ile ilgili resim yapmaları ve resimlerini anlatmaları istenmiştir.

Bulgular: Verilerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların bir çoğunun çevresinde engelli birey görmemesine rağmen engelli kavramını genellikle olumsuz bir şekilde ve fiziksel engel olarak algıladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç: Araştırma bulguları doğrultusunda okul öncesi dönem çocukları ile engelli kavramı hakkında yapılacak çalışmaların artması ve bu sayede çocukların engelli bireylere ilişkin farkındalıklarının artırılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: 5 yaş çocuklar, engelli kavramı

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü “engelliliği“ bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi hali olarak tanımlamaktadır. Engelliliği “sakatlık” olarak tanımlayan BM'ye göre ise “kişisel ve sosyal yaşantısında kendi kendine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki, kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlara “engelli” denir (Aslan& Şeker, 2011).

Toplumda engelli bireyler birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Engellilik konusunda uzman Amerikalı yazar Rosemarie Garland Thomson, Olağandışı Bedenler adlı eserinde, engellileri toplumda “aşağı konumdaki talihsiz bireyler” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre bu, sosyal kimlikleri önyargı ile damgalanmış, değersiz, kuşku duyulan ve önemsenmeyen kişiler olarak görülen engelliler hakkındaki hâkim, yaygın ve korku çağrıştıran olumsuz algıdan kaynaklanmaktadır (Sachs, 2003: 3). Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2009) ve Esra Burcu (2010)'nun yakın zamanda ayrı ayrı yaptıkları araştırma sonuçları, Türkiye'deki engellilere yönelik algının Thomson'un tanımladığı algıdan pek farklı olmadığını göstermektedir(Aslan& Şeker, 2011). Ancak engelli bireylerin yaşamlarını daha rahat sürdürebilmeleri, refah seviyelerinin yükseltilebilmesi için hazırlanan BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (BMEHS) 28 Aralık 2009'da ülkemizde de onaylanmıştır. BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesinin 2. maddesinde “Engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder” ibaresi yer almaktadır (EŞHİD, 2011). Bu düzenlemelerin en önemlilerinden biri kaynaştırma eğitimidir.

Kaynaştırma bir eğitim modeli olarak 1983 yılında Türkiye’de uygulanmaya başlanmış; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda eğitim sınıflarına devam eden engelli öğrenci sayısı her yıl artarak 2013-2014 öğretim yılında 66.351’e ulaşmıştır (MEB, 2014).

Kaynaştırma uygulamaları, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta “tam zamanlı” olarak uygulanabileceği gibi, özel eğitim sınıflarında “yarı zamanlı” olarak da uygulanabilir. Böylelikle, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Mad. 12). Her çocuk, bir diğerinden farklıdır. Bu farklılıklar genel olarak bedensel, bilişsel ve duyuşsal olarak gruplanabilir (Kırcaali-İftar, 1998). Bazı bireyler ise doğuştan veya sonradan olma belli bir engele sahiptirler. Bu bireylerin kendilerini bazı alanlarda geliştirmelerine yardımcı olunması gerekmektedir (Battal, 2007). Eğitim de böyle bir yardım “kaynaştırma eğitimi” ile mümkün olabilir. Kaynaştırma eğitimi ile çocuklar, okul öncesi çağından itibaren özel eğitim gerektiren akranlarıyla aynı sınıflarda eğitim almak suretiyle karşılaşmaktadırlar.

Darıca (1992), kaynaştırma eğitiminin, yalnızca özel eğitim alması gereken çocukların gelişimine katkıda bulunan bir eğitim modeli olarak görülmemesini; iletişimin iki yönlü olmasına önem verilmesini; özel eğitim alması gereken çocuklara sağlayacağı yararlarla birlikte normal çocuklara sağlayacağı yararların da göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Özel eğitim alması gereken öğrencilerin akranlarıyla birlikte aynı eğitim ortamında bulunmalarının sağlayacağı önemli yararlardan biri, bu öğrencilerin sosyal kabulü ve kendilerine yönelik tutumlar olduğu söylenebilir. Yaşıtların model olma ve uyarım sağlamaları yoluyla özel eğitim gerektiren öğrencilerin yeni beceriler geliştirmelerine yardımcı olacağı; işbirliği kurma, paylaşma ve karşılıklı iletişim kurabilme fırsatlarından yararlanabilecekleri; normal gelişim gösteren öğrencilerin özel eğitim gerektiren öğrencileri red davranışlarını azaltacağı ve sosyal kabulü geliştireceği, özel eğitim gerektiren öğrencilerin sosyal becerilerindeki yeterliğin artmasını sağlayacağı belirtilmektedir (Fenrick ve Peterson, 1984’ten akt. Aktaş ve Küçüker, 2002; Sucuoğlu ve Diken, 1999, 25-39; Aral, 2005, 69; Çolak, Vuran ve Uzuner, 2013). Diamond, Hestenes, Carpenter, & Innes, (1997) da yaptıkları çalışmalarında 5-8 yaş arası çocukların sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olanların olmayanlara oranla kabullerinin daha geniş olduğunu belirtmişlerdir.

Kaynaştırma ortamlarında öğrencilerin özel eğitim gerektiren yaşıtlarına destek ve yardımcı olmaya, anlayış ve kabul göstermeye yönelik davranışlarında etkili olan en önemli etmenlerden birisinin, özel eğitim gerektiren bireylere ilişkin sahip oldukları tutumlar olduğunu belirtmektedirler. Aileden, çevredeki diğer bireylerden ve özellikle de yaşıtlardan kabul, onay ve sevgi görme, özel eğitim gerektiren çocukların benlik saygısının ve kendine güven duygularının gelişiminde oldukça önemli bir etmendir (Bıyıklı, 1989). Özel eğitim gerektiren öğrencilerin genellikle az arkadaşları vardır ve kaynaştırma ortamlarında özel eğitim gerektiren olmayan akranlarına göre daha düşük sosyal statüye sahiptirler (Ciechalski, 1995’ten akt.:Sucuoğlu ve Özokçu, 2005, 43). Özel eğitim gerektiren öğrencilerinin arkadaşları tarafından ortak bir çalışma yapmak için tercih edilmedikleri, uyum ve iletişim problemleri olarak algılandıkları belirlenmiştir (Kabasakal, Girli, Okun, Çelik ve Vardarlı, 2008).

Özel eğitim gerektiren birey için en temel sorun, topluma uyum sağlamak ve üretici duruma geçmektir. Ancak bu amaçın gerçekleşebilmesi için toplumun da özel eğitim gerektiren bireyleri kabul etmesi ve onlara yönelik olumlu yaklaşım içinde bulunması gereklidir (Orel, Zerey ve Töret, 2004). Erken yaşlarda kazanılan bilgilerin günlük yaşamda daha çok davranışa dönüştüğü bilindiğinden ötürü bu olumlu yaklaşımın kazandırılmaya okul öncesi dönemden başlanması oldukça önemlidir.

Bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşlerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Çocukların genel olarak engelli denildiğinde ilk akıllarına gelen şeylerin resmedilmesi ve engelli arkadaşları ile ilişkilerinin boyutlarının belirlenmesi araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Okul Öncesi çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırma betimsel nitelikte olup; araştırmada betimleme (survey) modeli kullanılmıştır. Bu yöntemle tarama araştırmaları da denebilir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2005). Bu yöntemle mevcut koşullar, özellikler aynen ortaya koymaya çalışılır (Kaptan, 1991). Survey, sosyal bilimlerde ve sosyolojide çok yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biridir ve birçok farklı alanda kullanılmaktadır (Kuş; 2003:43).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi Prof. Dr. Ayla Oktay Uygulama Birimi’ne devam eden 9’u kız, 9’u erkek; 18 çocuk oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derlenmiştir. Görüşmelerin ardından çocuklardan “engelli” kavramı ile ilgili resim yapmaları istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanma aşamasından alan yazın incelenmiş ve örnek sorulara hazırlanmıştır. Okul öncesi eğitim alanından uzman beş alan uzmanına gönderilerek soruların çocuklara uygunluğu ve çocukların “engelli” kavramına yönelik algılarını belirlemeye yönelik görüşlerini değerlendirip değerlendiremeyeceğini incelemeleri istenmiştir.

Uzman görüşlerinden elde edilen veriler kapsam geçerliği için Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. Kapsam geçerliliği, ölçülmek istenen kavramsal yapının temel boyutlarının ortaya konulması ve ölçüm alanının makul bir oranda kapsanması açısından önemlidir (Akt. Şencan,2005).Bu teknik Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Bu nedenle Lawshe tekniği olarak bilinen bu yaklaşım 6 aşamadan oluşmaktadır.

- a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması,
 - b) Aday ölçek formlarının hazırlanması,
 - c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi,
 - d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi,
 - e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi,
 - f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması.
- Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır (Yurdugül,

2005). Hakem sayısının kaç olacağı konusunda kesin bir sayı yoktur. Ancak beş kişiden oluşan bir hakem grubunun ideal olacağı söylenmiştir (Şencan, 2005). Her bir madde uzman görüşleri “madde hedeflenen yapıyı ölçüyor”, “madde yapı ile ilişkili ancak gereksiz” ya da “madde hedeflenen yapıyı ölçmez” şeklinde derecelendirilmektedir. Kapsam geçerliğinin yanı sıra benzer şekilde maddenin anlaşılabilirliği, hedef kitleye uygunluğu vb. amacıyla da uzman görüşleri derecelendirilebilir. Buna göre, uzmanların herhangi bir maddeye ilişkin görüşleri toplanarak kapsam geçerlik oranları elde edilir (Tablo 2). Kapsam geçerlik oranları (KGO), herhangi bir maddeye ilişkin “Gerekli” görüşünü belirten uzman sayılarının, maddeye ilişkin görüş belirten toplam uzman sayısına oranının 1 eksiği ile elde edilir (Yurdugül, 2005).

Tablo 1: =0,05 anlamlılık düzeyinde KGO'ları için minimum değerler.

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	16	0.42
9	0.75	17	0.37
10	0.62	18	0.33
11	0.59	19	0.31
12	0.56	20	0.29

Verilerin Toplanması

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 48-60 aylık çocuklarla bire bir görüşme yoluyla elde edilmiştir. Görüşme formu aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır:

- 1-Sence “Engelli” ne demektir?
- 2-Engelli bir çocukla oynarsan hasta olur musun?
- 3-Resimlerde gördüklerinin içerisinde hangisi engelli?
- 4-Bana bir engelli resmi çizer misin?

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada çocukların “engelli” kavramına yönelik görüşlerini incelemek ve kendi ifadeleriyle açıklamalarını sağlamak amacıyla nitel araştırmanın veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının nedeni ise araştırmanın amacına uygun olarak, görüşülen kişilerin deneyimlerini keşfe yönelik bir görüşme sürecinin hedeflenmesidir. Bu tür görüşme genellikle açık uçlu sorulara dayanır.

Büyüköztürk ve diğerlerine (2010)’a göre; yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle, bu tür görüşme diğer iki yöntemin avantajlarını ve dezavantajlarını içerir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları vardır.

BULGULAR

Okul Öncesi Çocuklarının “Sence engelli ne demektir?” sorusuna ilişkin görüşleri

Çalışma grubunu oluşturan çocukların 7’si (%38.8) “Sence engelli ne demektir?” sorusuna “Bilmiyorum” cevabını vermiştir. 8’i (%44.4) Fiziksel engel olarak tanımlar iken 3 ‘ü (%16.6) bariyer olarak cevaplamıştır.

Fiziksel engel olarak tanımlayan Ö3’ün cevabı, “Ayakları olmayan yürüyen sandalyede oturan kişilere denir” olurken, Ö18’in cevabı, “Bence bir yeri kırılmış kişilere denir” olmuştur. Bir bariyer olarak tanımlayan Ö7’nin cevabı “Zorlu bölüm demek” iken Ö8’in cevabı “engel dur demek” olmuştur.

Tablo 1. Okul öncesi çocuklarının “daha önce hiç engelli birini gördün mü?” sorusuna ilişkin görüşleri.

	f	%
Gördüm	8	44.4
Görmedim	10	55.5

Tablo 1’de Okul Öncesi çocuklarına sorulan “Daha önce hiç engelli birini gördün mü?” sorusunun yanıtları yer almaktadır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların 8’i (%44.4) engelli birini gördüğünü belirtirken, 10’u (%55.5) daha önce engelli birini görmediklerini belirtmektedir.

Ö4 “*Sandalyeli gördüm*”

Ö17 “*Hayır annem bana göstermedi*”

Ö11 “*Gördüm. Oyun oynarken bazıları engel olmaya çalışıyor.*”

Tablo 2. Okul öncesi çocuklarının “engelli bir çocukla oyun oynarsan hasta olur musun?” sorusuna ilişkin görüşleri

	f	%
Evet	7	38.8
Hayır	11	61.1

Tablo 2’de Okul Öncesi çocuklarının “Engelli bir çocukla oyun oynarsan hasta olur musun? Sorusuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların 7’si (38.8) engelli bir çocukla oyun oynadığında hasta olacağı söylerken, 11’i (61.1) engelli bir çocukla oyun oynadığında hasta olmayacağını söylemiştir.

Ö6 “*Evet. Çünkü o çok hasta olduğu için bana da bulaşır*”

Ö4 “*Evet. Çünkü mikroplu olabilir. Tanıdığım biri olsa da çok yaklaşmam. Çünkü o hasta*”

Ö14 “*Hayır. Çünkü o şekilde sakat olunmaz. Merdivenden düşünce sakat olunur.*”

Tablo 3. Okul öncesi çocuklarının “resimde gördüğünüz bireylerin hangisi engellidir?” sorusuna verdikleri cevaplar

	Engelli		Engelli Değildir	
	f	%	f	%
Fotoğraf 1	16	88.8	2	11.2
Fotoğraf 2	14	77.7	4	22.3
Fotoğraf 3	14	77.7	4	22.3
Fotoğraf 4	14	77.7	4	22.3
Fotoğraf 5	1	5.5	17	94.5
Fotoğraf 6	3	16.6	15	83.4

Tablo 3’de çalışma grubunda yer alan çocuklara farklı engel gruplarını içeren altı fotoğraf gösterilmiştir. Çocuklara fotoğraf 1’de fiziksel engelli iki çocuk ve bir fiziksel engeli olmayan çocuk resmi gösterilmiştir. Çocukların 16’sı (%88.8) gösterilen fotoğraftaki çocuğun engelli olduğunu söylemektedir. Fotoğraf 2’de koltuk değneği kullanan ve bir bacağı olmayan bir çocuk vardır. Fotoğraf 3’te tekerlekli sandalyede oturan bir çocuk resmi gösterilirken, fotoğraf 4’de elektrikli sandalye kullanan bir çocuk vardır. Bu üç fotoğraf için 14 (%77.7) çocuk gördükleri çocukların engelli olduğunu söylemişlerdir. Fotoğraf 5’de down sendromlu çocuğun fotoğrafını görüp engellidir diyen çocuk sayısı sadece 1’dir (%5.5). Aynı şekilde fotoğraf 6’da selepralpalsili çocuğun fotoğrafını görüp, çocuğun engelli olduğunu düşünen çocuk sayısı da yalnızca 3’tür (%16.6).

TARTIŞMA

Çocukların “engelli” kavramına ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırmanın sonuçları genel olarak incelendiğinde, Trepanier-Street & Romatowski (1996) aksine, çocukların engelli olarak adlandırdığı durumu genellikle negatif olarak nitelendirdiği görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturan çocukların 7’si (%38.8) “Sence engelli ne demektir ?” sorusuna “Bilmiyorum” cevabını vermiştir. 8’i (%44.4) Fiziksel engel olarak tanımlar iken 3 ‘ü (%16.6) bariyer olarak cevaplamıştır. Diamond & Hstenes (1996) çalışmalarında çocukların çoğunlukla fiziksel engele daha aşikar olduklarını belirtmişlerdir.

“Daha önce hiç engelli birini gördün mü?” sorusunun yanıtları incelendiğinde, çalışma grubunu oluşturan çocukların 8’i (%44.4) engelli birini gördüğünü belirtirken, 10’u (%55.5) daha önce engelli birini görmediklerini belirtmektedir. Çocukların engelli kavramını genellikle fiziksel engelli olarak algılamaları ve kentlerin fiziksel yapısı itibarıyla engelli dostu olmamasına bağlı olarak bu çocukların yaşadıkları çevrede engelli bireylerle çok fazla karşılaşmadıkları düşünülmektedir.

“Engelli bir çocukla oyun oynarsan hasta olur musun? Sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde grubunu oluşturan çocukların 7’si (38.8) engelli bir çocukla oyun oynadığında hasta olacağı söylerken, 11’i (61.1) engelli bir çocukla oyun oynadığında hasta olmayacağını söylemiştir. Van Hooser, K. N., (2009)’da yaptıkları çalışmalarında benzer bir şekilde çocukların genellikle hastalık kavramına takıldıklarını ancak çocukların eğer bu çocuklarla oynarlarsa hasta olabileceklerini söylediklerini ifade etmiştir. Trepanier-Street & Romatowski (1996)’da yaptıkları çalışmalarında ise çocukların oyun

oyunama tercihlerinde diğer çocuklara oranla akademik ve fiziksel engelli çocukları daha çok tercih ettikleri bulgusuna ulaşmışlardır.

Çalışmamızın son kısmında çocuklara farklı engel gruplarını içeren altı fotoğraf gösterilmiştir. Çocuklara fotoğraf 1’de fiziksel engelli iki çocuk ve bir fiziksel engeli olmayan çocuk resmi gösterilmiştir. Çocukların 16’sı (%88.8) gösterilen fotoğraftaki çocuğun engelli olduğunu söylemektedir. Fotoğraf 2’de koltuk değneği kullanan ve bir bacağı olmayan bir çocuk vardır. Fotoğraf 3’te tekerlekli sandalyede oturan bir çocuk resmi gösterilirken, fotoğraf 4’de elektrikli sandalye kullanan bir çocuk vardır. Bu üç fotoğraf için 14 (%77.7) çocuk gördükleri çocukların engelli olduğunu söylemişlerdir. Fotoğraf 5’de down sendromlu çocuğun fotoğrafını görüp engellidir diyen çocuk sayısı sadece 1’dir (%5.5). Aynı şekilde fotoğraf 6’da serebral palsili çocuğun fotoğrafını görüp, çocuğun engelli olduğunu düşünen çocuk sayısı da yalnızca 3’tür (%16.6). Bu bulgu diğer bulguları destekler niteliktedir.

Çocukların “engelli” kavramı ile ilgili görüşlerini inceleyen araştırma, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler ve araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Marmara Üniversitesi Prof. Dr. Ayla Oktay Uygulama Birimi’ne devam eden 5 yaş grubu 9’u kız, 9’u erkek toplam 18 çocukla sınırlıdır.

SONUÇ

TDK’ya göre engelli, yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyu veya işlevleri kısıtlanan kişi olarak tanımlanır. Türkçe’de yeti yitimini tanımlamak için sakat, çürük, özürlü ve malul gibi çok çeşitli sözcükler kullanılır. Bunların bir kısmı engelli toplumu tarafından incitici bulunsa da zaman zaman resmî yayınlarda dahi yer alır. Örneğin askere elverişli olmama durumunu belirtmekte kullanılan çürük sözcüğüne çeşitli askeri belgelerde rastlanır. Sözcüklerle başlayan bu ötekileştirmeyi yaşamın diğer alanlarında da görmek oldukça mümkündür. Özel gereksinimli bireyler şehir planlamalarından, kişilerin kabul alanlarına kadar birçok alanda kendilerine yer bulmakta zorlanmaktadır. Örneğin, özel eğitim gerektiren öğrencilerinin arkadaşları tarafından ortak bir çalışma yapmak için tercih edilmedikleri, uyum ve iletişim problemleri olarak algılandıkları belirlenmiştir (Kabasakal, Gırlı, Okun, Çelik ve Vardarlı, 2008). Özel gereksinimli bireylere karşı oluşturulacak olumlu tutumun okul öncesi dönemden itibaren oluşturmaya başlanması erken yaşlarda kazanılan bilgilerin günlük yaşamda daha çok davranışa dönüşmesi nedeniyle oldukça önemlidir.

Okul öncesi 5 yaş grubu çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşlerinin incelendiği araştırmanın sonuçları incelendiğinde uygulanabilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Okul öncesi eğitim kurumlarında öncelikle özel gereksinimli çocuklarla ilgili bilgilendirilmelerin yapılması, farklı engel gruplarının olduğu farkındalığının yaşatılacağı ve olumlu tutum geliştirmelerine, empati kurabilmelerine yönelik çalışmaların eğitim programlarının içerisine alınması
- Ayrıca bu araştırma değişik yaş gruplarına da uygulanması
- Gelecek dönemlerde boylamsal bir çalışma yapıp, çalışmanın çocukların ileride “engelli” kavramıyla ilgili görüşlerinin değişip değişmediğinin belirlenmesi,
- Benzer bir çalışmanın ailelerle de uygulanıp çocukların ve ailelerinin görüşlerinin paralellik gösterip göstermediğinin incelenmesi olarak önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Battal, İ. (2007). Sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi (Uşak ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi.
2. Bıyıklı, L. (1989). Bedensel özürli çocukların benlik kavramı: aile kabul düzeyi açısından. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
3. Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi, Ankara 2010.
4. Çolak, A., Vuran, S. ve Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıftaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 14 (2) 33-49.
5. Darıca, N. (1992). Özürli çocukların eğitiminde entegrasyonun önemi. I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi (ss. 183-185). İstanbul: Ya-PA Yayınları.
6. Diamond, K., Hestenes, L. (1996). Preschool children's conceptions of disabilities: The salience of disability in children's ideas about others. Topics in Early Childhood Special Education, 16, 458-475.
7. Diamond, K.E., Hestenes, E.S., Carpenter, E.S., & Innes, F. K. (1997). Relationships between enrollment in an inclusive class and preschool children's ideas about people with disabilities. Topics in Early Childhood Special Education, 17(4), 520-537.
8. EŞHİD, (2011) Türkiye’de Engellilere Yönelik Ayrımcılık Ve Hak İhlalleri İzleme Raporu, Eşhid Yayınları No: 2 İsnb 978-605-87314-1-7
9. Kabasakal, Z.,Girli, A., Okun, B., Çelik, N. ve Vardarlı, G. (2008). Kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarı. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 169-176.
10. Kaptan, S. (1991). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri. Güef Yayınları, İstanbul
11. Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
12. Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim, S. Eripek (Ed.), Özel Eğitim, (1-14) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
13. Kuş, E. (2003). Nicel-nitel araştırma teknikleri. sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? nitel mi?. Anı Yayıncılık, Ankara.
14. Milli Eğitim İstatistikleri (2013-2014). Örgün Eğitim.Yayın Tarihi: 28 Mart 2014.
15. Orel, A.,Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5 (1), 23-33.
16. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği (2006). Resmî Gazete. Yayın Tarihi: 31.05.2006. Sayısı: 26184
17. Sachs, R. (2003). Integrating disability studies into existing curriculum. www.mc.cc.md.us/departments/dispvc/diversity.htm adresinden elde edildi.
18. Sucuoğlu, B. ve Özoğcu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 6 (1), 41-57.
19. Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
20. Trepanier-Street, M. & Romatowski, J. (1996). Young children's attitudes toward the disabled: A classroom intervention using children's literature. Early Childhood Education Journal, 24(1), 45-49.
21. Van Hooser, K. N., (2009). An investigation of preschool-aged children's perceptions of their peers with a disability. Graduate Theses and Dissertations. Paper 10972. <http://lib.dr.iastate.edu/etd/10972>
22. Yılmaz, N. (2003). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimi. Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Yayınları.
23. Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005, Denizli.